Kohtulahendite kogumik

ÜLDKOHTU OTSUS (teine koda)

26. jaanuar 2017 *

Tarbijate ja töötajate tervise ja ohutuse kaitse — Direktiiv 2006/42/EÜ — Kaitseklausel — Siseriiklik meede, millega kõrvaldatakse turult muruniiduk ja keelatakse seda turule lasta — Kaitseseadistele esitatavad nõuded — Harmoneeritud standardi järjestikused versioonid — Õiguskindlus — Komisjoni otsus, millega tunnistatakse meede õigustatuks — Õigusnormi rikkumine

Kohtuasjas T-474/15,

Global Garden Products Italy SpA (GGP Italy), asukoht Castelfranco Veneto (Itaalia), esindajad: advokaadid A. Villani, L. D'Amario ja M. Caccialanza,

hageja,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: G. Braga da Cruz ja L. Cappelletti, hiljem M. Braga da Cruz ja C. Zadra,

kostja,

keda toetab

Läti Vabariik, esindajad: I. Kalniņš ja D. Pelše,

menetlusse astuja,

mille ese on ELTL artiklil 263 rajanev nõue tühistada komisjoni 10. juuni 2015. aasta rakendusotsus (EL) 2015/902 Läti võetud meetme kohta keelata GGP Italy spa toodetud muruniiduki turule laskmine kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2006/42/EÜ (ELT 2015, L 147, lk 22),

ÜLDKOHUS (teine koda),

koosseisus: S. Gervasoni koja presidendi ülesannetes, kohtunikud L. Madise (ettekandja) ja Z. Csehi,

kohtusekretär: vanemametnik J. Palacio González,

arvestades menetluse kirjalikku osa ja 21. septembri 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

otsuse

Vaidluse taust

1 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2006. aasta direktiivi 2006/42/EÜ, mis käsitleb masinaid ja millega muudetakse direktiivi 95/16/EÜ (uuesti sõnastatud) (ELT 2006, L 157, lk 24), artiklis 11 on ette nähtud kaitseklausel, milles on muu hulgas sätestatud, et liikmesriik, kes teeb kindlaks, et selle direktiiviga hõlmatud masin seab ohtu inimeste tervise või ohutuse, võtab kõik vajalikud meetmed nende riskide ennetamiseks ja teatab Euroopa Komisjonile viivitamata igast sellisest meetmest, et viimane kaaluks, kas liikmesriigis võetud meetmed on õigustatud ja teavitaks oma sellekohasest otsusest kõiki liikmesriike.

2 Hageja, Global Garden Products Italy SpA (GGP Italy), toodab aiandusmasinaid. Muu hulgas tootis ta elektrilist muruniidukit „Stiga Collector 35 EL (C 350, 297352654/S13)“ (edaspidi „vaidlusalune muruniiduk“), mida hageja on oma märkuste kohaselt eksportinud mitmesse liikmesriiki, sh Lätti.

3 Nagu nähtub EÜ-vastavusdeklaratsioonist, mille kohaselt vaidlusalune muruniiduk vastab direktiivi 2006/42 nõuetele, ja mille koostas hageja ja kuupäevastas 3. septembril 2012, läbis masin vastavushindamise sama direktiivi artikli 14 mõttes teavitatud asutuse juures, kelleks oli TÜV Rheinland LGA Products GmbH. Viimati nimetatu viitas muu hulgas Euroopa Elektrotehnika Standardikomitee (Cenelec) harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006 „Majapidamismasinate ja nendetaoliste seadmete ohutus. Osa 2-77: Erinõuded kõndimisel eesjuhitavatele elektritoitelistele muruniidukitele [IEC 60335-2-77:1996 (muudetud)]“.

4 Harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 eesmärk oli pakkuda võimalus kinnitada eeldust, et selle standardi alla kuuluvad ja sellega kooskõlas olevad seadmed vastavad olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, mida on mainitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 1998. aasta direktiivi 98/37/EÜ masinaid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1998, L 207, lk 1; ELT eriväljaanne 13/20, lk 349) I lisas – direktiiv mis asendati direktiiviga 2006/42. Kohtuasja asjaolusid arvesse võttes olgu täpsustatud, et nimetatud lisa punkt 1.3.8 reguleerib „liikuvate osadega seotud ohtude eest kaitsvate seadiste valikut“ ja selles on sõnastatud nõuded piirdetüüpidele või kaitseseadistele sõltuvalt sellest, kas masina liikuv osa leiab kasutust jõuülekandel või tööprotsessis. Sama lisa punktis 1.4.1 on sätestatud üldnõuded piiretele ja kaitseseadistele, mis peavad muu hulgas „asuma ohualast piisavalt kaugel“. Sellega seoses ei ole harmoneeritud standardis EN 60335-2-77:2006 siiski ette nähtud liikuva lõikuri serva ja lõikuri katte tagaseina vahelist täpset minimaalset kaugust (punkt 20.103.1.1).

5 Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (tarbija õiguste kaitse keskus, Läti), kelle Läti Vabariik oli määranud pädevaks turujärelevalve asutuseks direktiivi 2006/42 artikli 4 tähenduses, viis 2013. aasta aprillis ühe Lätis tegutseva edasimüüja juurest ära vaidlusaluse muruniiduki eksemplare. Toiming tehti turule lastud muruniidukite ühises järelevalvemenetluses, mille algatas 2011. aastal Prosafe (Product Safety Forum of Europe, Euroopa tooteohutusfoorum), liit, mis ühendab muu hulgas niisuguseid siseriiklikke ametiasutusi nagu tarbija õiguste kaitse keskus.

6 Vaidlusaluse muruniiduki üht äraviidud eksemplari, mis oli toodetud 2013. aastal, kontrollis Ljubljanas asuv Slovenski institut za kakovost in meroslovje (Sloveenia kvaliteedi- ja metroloogiainstituut), kes on teavitatud asutus direktiivi 2006/42 artikli 14 mõttes. Kontrolliraportist, mille instituut koostas, tuleneb muu hulgas, et kontroll viidi läbi, arvestades nimetatud direktiivis ja Ceneleci harmoneeritud standardis EN 60335-2-77:2010 sisalduvaid nõudeid; viimati nimetatud standardi ese on sama, mis varasemal harmoneeritud standardil EN 60335-2-77:2006, mida on käsitletud eespool punktides 3 ja 4.

7 Sloveenia kvaliteedi- ja metroloogiainstituut tuvastas, et vaidlusalune masin ei ole harmoneeritud standardiga EN 60335-2-77:2010 kooskõlas osas, mis puudutab liikuva lõikuri serva ja lõikuri katte tagaseina vahelist kaugust. Selleks vahekauguseks mõõdeti 87 mm, samas kui mainitud standardi punktis 20.107.1.1 on muu hulgas ette nähtud minimaalne vahekaugus 120 mm. Instituut järeldas sellest tuvastusest, et direktiivi 2006/42 I lisa punktides 1.3.8 ja 1.4.1 sätestatust ei ole kinni peetud. Nende punktide ese on sama, mis identse numeratsiooniga punktidel direktiivi 98/37 I lisas, mida on käsitletud eespool punktis 4, ning nõue, mille kohaselt piirded ja kaitseseadised peavad „asuma ohualast piisavalt kaugel“, on neis ühtemoodi sõnastatud. Tarbija õiguste kaitse keskus (edaspidi „Läti ametivõimud“) sai instituudi raporti kätte 9. oktoobril 2013.

8 Läti ametivõimud palusid 3. detsembri 2013. aasta kirjas, et vaidlusaluse niiduki edasimüüja Lätis astuks vabatahtlikult samme, et „takistada väheturvalise muruniiduki müüki riigis“.

9 Läti ametivõimud teavitasid hagejat 12. detsembri 2013. aasta kirjas ka vaidlusaluse niiduki kontrollimise tulemustest ja sellest, et liikuva lõikuri serva ja lõikuri kaitsekatte tagaseina vahelise kauguse osas tuvastati mittevastavus. Ametivõimud palusid hagejal anda selle mittevastavuse kohta selgitusi, seletada, milliseid meetmeid hageja kavatseb võtta ning täpsustada, miks EÜ-vastavusdeklaratsioon viitab harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006, mis ametivõimude hinnangul oli kohaldatav kuni 2011. aastani, samas kui masin toodeti 2013. aastal. Sloveenia kvaliteedi- ja metroloogiainstituudi raport oli kirjale lisatud.

10 Seejärel Läti ametivõimudega toimunud suhtluse käigus väitis hageja, et harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2010 asendas harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 lõplikult alles 1. septembril 2013; et vaidlusalust niidukit sellest kuupäevast alates enam ei toodeta, ning et see niiduk oli kooskõlas harmoneeritud standardiga EN 60335-2-77:2006. Hageja tunnistas, et 8. aprilli 2011. aasta Euroopa Liidu Teataja, milles harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2010 esimest korda avaldati (ELT 2011, C 110, lk 52), ei sisalda harmoneeritud standardite pealkirjade ja viidete tabelis viidet asendatud harmoneeritud standardile ning asendatud standardi vastavuseelduse lõppemise kuupäeva. Hageja toonitas siiski, et seda kuupäeva puudutavas tabeli tulbas sisaldus märkus 1, milles oli kirjas, et „tavaliselt on kuupäevaks, mil asendatava standardi vastavuseeldus kehtivuse kaotab, Euroopa standardiorganisatsiooni kehtestatud tühistamiskuupäev („dow“)“, kuid „kõnealuste standardite kasutajate tähelepanu juhitakse asjaolule, et teatavatel erandjuhtudel võib olla ka teisiti“. Hageja viitas sellega seoses teabele, mis sisaldub harmoneeritud standardis EN 60335-2-77:2010 endas ja Euroopa standardikomitee (CEN) internetisaidil, ja mille kohaselt nimetati seal tühistamiskuupäevana („dow“) kõnealust juhtumit puudutavas osas 1. septembrit 2013.

11 Läti ametivõimud omalt poolt rõhutasid direktiivile 2006/42 viidates, et artiklis 5 on ette nähtud, et enne masina turulelaskmist ja/või kasutuselevõtmist peab tootja või tema volitatud esindaja tagama, et see vastaks sama direktiiviga kehtestatud asjakohastele olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Läti ametiasutused tuletasid meelde, et kooskõlas direktiivi artikliga 7 saab seda teha Euroopa Liidu Teatajas avaldatud harmoneeritud standardile vastavuse deklaratsiooniga, mis on vaidlusalust masinat puudutavas asjakohane, tekitades mainitud nõuetele vastavuse eelduse. Kui seda ei tehtud, siis oleks tulnud huvitatud isikul teisel viisil tõendada, et neist nõuetest peeti kinni vähemalt tasemel, mis tuleneb harmoneeritud standardi järgimisest. Läti ametivõimud lisasid, et kuna harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2010 avaldati Euroopa Liidu Teatajas 8. aprillil 2011, ei olnud aastatel 2012 ja 2013, mis oli vastavalt vaidlusaluse niiduki EÜ-vastavusdeklaratsiooni aasta ja kontrollitava eksemplari tootmisaasta, harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2006 enam kohaldatav ning selle standardiga kooskõlas olemisest ei lähtunud enam olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavuse eeldust. Harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2010 on muidugimõista rangem kui tema eelkäija, ent kajastab „tehnoloogilist olukorda“ vastavas valdkonnas. Sloveenia kvaliteedi- ja metroloogiainstituudi kontrolliraport näitab Läti ametivõimude sõnul samuti, et vaidlusaluse niiduki puhul ei olnud tagatud ohutustase, mis on vähemalt võrdne kohaldatavast harmoneeritud standardist tulenevaga. Läti ametivõimud teatasid 19. märtsil 2014, et nad keelavad niiduki müügi.

12 2014. aasta mais avaldati vaidlusalust niidukit käsitlev teade RAPEXis (Ühenduse teabevahetuse süsteemi muid tooteid kui toit puudutava teabe kiireks vahetamiseks). See süsteem, mis loodi Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. detsembri 2001. aasta direktiiviga 2001/95/EÜ üldise tooteohutuse kohta (EÜT 2002, L 11, lk 4; ELT eriväljaanne 15/06, lk 447), seob omavahel komisjoni ja liikmesriikide ning muude Euroopa Majanduspiirkonna osalisriikide tarbijakaitseasutused. Süsteem võimaldab komisjonil koostada ja avaldada igal nädalal loetelu toodetest, mis kujutavad endast tõsist ohtu tarbijate tervisele ja ohutusele, teavitades siseriiklikke ametivõime.

13 RAPEXis vaidlusaluse niiduki kohta avaldatud teates on siiski ära märgitud „muu ohutase“, mitte „tõsine oht“ nagu muude iganädalases loetelus nimetatud toodete puhul. Identifitseeriti sisselõigete oht ja märgiti, et „terad ei ole piisavalt kaitstud“ ning „sellest tulenevalt võib inimene masinat kasutades või hooldades lõigata endale jalga või kätte“ ning et „toode ei vasta masinate direktiivile ega asjassepuutuvale harmoneeritud standardile EN 60335-2-77“. Lisati, et vabatahtlikuks turult kõrvaldamiseks on meetmed võetud.

14 Olgu täpsustatud, et vastavalt direktiivi 2001/95 artiklile 2 on kõrvaldamine defineeritud kui iga meede, mille eesmärk on tarbijale ohtliku toote levitamise, tutvustamise ja pakkumise vältimine ning et see ei ole sama, mis tagasivõtmine, mida mõistetakse kui iga meedet, mille eesmärk on saavutada ohtliku toote tagastamine, mille tootja või levitaja on juba tarbijatele tarninud või kättesaadavaks teinud.

15 Vaidlusaluse niiduki edasimüüja Lätis juhtis oma 11. juuni 2014. aasta kirjas Läti ametivõimude tähelepanu sellele, et masin on turult kõrvaldatud. Lisaks kinnitas hageja 28. augusti 2014. aasta kirjas, et saavutamaks tema toote mainet kahjustada ohustava teate eemaldamine RAPEXist, kõrvaldab ta vaidlusaluse niiduki Läti turult ja märkis, et kogu Euroopa Liidus ei toodetud seda niidukit ega lastud seda ka turule alates 1. septembrist 2013.

16 Läti ametiasutused teatasid 1. juulil 2014 komisjonile direktiivi 2006/42 artikli 11 lõike 2 alusel vabatahtliku turult kõrvaldamise meetmest ning vaidlusaluse niiduki turulelaskmise tõkestamisest. Selles artiklis on kaitseklausli kohta sätestatud järgmist:

„1. Kui liikmesriik teeb kindlaks, et käesoleva direktiiviga hõlmatud masin, mis kannab CE-märgist, millega on kaasas EÜ-vastavusdeklaratsioon ja mida kasutatakse ette nähtud otstarbel või põhjendatult eeldatavate tingimuste kohaselt, seab ohtu inimeste tervise ja ohutuse, […] peab liikmesriik võtma kõik vajalikud meetmed sellise masina turult kõrvaldamiseks, turulelaskmise ja/või kasutuselevõtmise keelamiseks või sellise masina vaba liikumise piiramiseks.

2. Liikmesriigid teatavad komisjonile ja teistele liikmesriikidele viivitamata igast sellisest meetmest, viidates oma otsuse põhjustele ja eriti sellele, kas mittevastavus tuleneb sellest, et

a) ei täidetud […] olulisi [asjakohaseid tervisekaitse- ja ohutusnõudeid, mida on nimetatud I lisas];

[…]

3. Komisjon alustab asjaosalistega viivitamata konsultatsioone.

Pärast konsultatsioone kaalub komisjon, kas liikmesriigis võetud meetmed on õigustatud või mitte, ning teavitab oma otsusest algatuse teinud liikmesriiki, teisi liikmesriike ja tootjat või tema volitatud esindajat.

[…]

5. Kui masin ei vasta nõuetele ja on varustatud CE-märgisega, võtab pädev liikmesriik asjakohased meetmed märgise masinale kinnitaja suhtes ja teavitab sellest komisjoni. Komisjon teavitab sellest teisi liikmesriike.

6. Komisjon hoolitseb selle eest, et liikmesriikidele teatatakse menetluse käigust ja lõpptulemusest.“

17 Läti ametiasutuste teatisvormil on ära märgitud, et esines mittevastavus direktiivi 2006/42 I lisa punktides 1.3.8 ja 1.4.1 sätestatud tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, mis puudutavad kaitsepiirdeid või kaitseseadiseid, mis on mõeldud inimeste kaitsmiseks tööprotsessi liikuvate osadega seotud ohtude eest, ja mille sisu on käsitletud eespool punktides 4 ja 7. Seal on täpsustatud, et harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2010 sätetele vastavust kontrolliti ja leiti, et liikuva lõikuri serva ja lõikuri katte tagaseina vaheline kaugus oli ebapiisav, mis mõjutavat vaidlusaluse niiduki normaalset toimimist. Teatisvormil on lisaks märgitud, et edasimüüja võttis vabatahtlikult meetmed toote turult kõrvaldamiseks ja turulelaskmise tõkestamiseks, ning et tootjat teavitati 12. detsembri 2013. aasta kirjaga. Sloveenia kvaliteedi- ja metroloogiainstituudi raport, mida on käsitletud eespool punktis 7, oli teatisvormile lisatud.

18 Pärast seda, kui Läti ametivõimud olid teatanud Sloveenia kvaliteedi- ja metroloogiainstituudi kontrollis tuvastatud mittevastavusest standardile EN 60335-2-77:2010, palus komisjon oma 24. septembri 2014. aasta kirjas vastavalt direktiivi 2006/42 artikli 11 lõikele 3 ja viidates turule laskmise keelule, et hageja esitaks omapoolsed seisukohad. Kõnealuses kirjas tegi komisjon hagejale ettepaneku korraldada tema teenistustega kohtumine.

19 Hageja vastas komisjonile 4. oktoobri 2014. aasta kirjas, et vaidlusalust niidukit ei toodeta enam alates 1. septembrist 2013 ja et seda ei müüda enam, sest toote kõrvaldamine toimus just Lätis tegutsevate turustajate ja edasimüüjate juures. Hageja lisas, et tema hinnangul vastab vaidlusalune niiduk „masinate direktiivi“ nõuetele, mis olid kohaldatavad niiduki tootmise ja turulelaskmise ajal.

20 Neil asjaoludel võttiski komisjon 10. juunil 2015 vastu rakendusotsuse (EL) 2015/902 Läti võetud meetme kohta keelata GGP Italy spa toodetud muruniiduki turule laskmine kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2006/42/EÜ (ELT 2015, L 147, lk 22, edaspidi „vaidlustatud otsus“).

21 Komisjon juhtis vaidlustatud otsuses eelkõige tähelepanu Läti ametivõimude teatisele ja tõi esile, et viimased olid võtnud meetme vaidlusaluse niiduki turulelaskmise keelamiseks, et niiduk kandis kooskõlas direktiiviga 2006/42 CE-märgistust, et sellele vaatamata ei vastanud see, nagu toimikust nähtub, direktiivi I lisa punktides 1.3.8 ja 1.4.1 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, sest „liikuva lõikuri serva ja lõikuri katte tagaseina vaheline kaugus oli liiga lühike, mis kahjustas masina täielikku tööohutust“, et tootja oli Läti turult toote vabatahtlikult kõrvaldanud ning et siseriiklikult võetud meedet tuleb pidada õigustatuks. Vaidlustatud otsuse adressaatideks määrati liikmesriigid.

22 Rootsi ametiasutused tegid vaidlustatud otsusele viidates 2015. aasta juulis avalduse, milles märkisid, et vaidlusalust niidukit ei tohi ei müüa ega kasutada.

Menetlus ja poolte nõuded

23 Hageja esitas käesoleva menetluse algatamiseks hagiavalduse, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 17. augustil 2015.

24 Ühtlasi esitas hageja 16. oktoobril 2015 Üldkohtu kantseleisse saabunud eraldi dokumendiga ajutiste meetmete kohaldamise taotluse, et saavutada vaidlustatud otsuse kohaldamise peatamine ja mis tahes muude vajalike meetmete võtmine. Üldkohtu president jättis selle taotluse rahuldamata 10. detsembri 2015. aasta määrusega GGP Italy *vs.* komisjon (T-474/15, EU:T:2015:958) ja määras, et kohtukulude jaotamise üle otsustatakse edaspidi.

25 Läti Vabariik taotles 16. novembril 2015 Üldkohtu kantseleisse saabunud kirjas luba astuda menetlusse komisjoni nõuete toetuseks. Üldkohtu teise koja president andis 16. detsembri 2015. aasta määrusega menetlusse astumise loa.

26 Ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal otsustas Üldkohus avada menetluse suulise osa.

27 Poolte kohtukõned ja Üldkohtu küsimustele antud vastused kuulati ära 21. septembri 2016. aasta kohtuistungil.

28 Hageja palub Üldkohtul:

— tühistada vaidlustatud otsus;

— võtta mis tahes muu vajalikuks peetav meede;

— mõista kohtukulud välja komisjonilt.

29 Komisjon palub Üldkohtul:

— jätta hagi rahuldamata;

— mõista kohtukulud välja hagejalt.

30 Läti Vabariik palub Üldkohtul jätta hagi rahuldamata.

Õiguslik käsitlus

Selle nõude vastuvõetavus, milles palutakse, et Üldkohus „võtaks mis tahes muu vajalikuks peetava meetme“

31 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklist 21, mida kohaldatakse Üldkohtu suhtes vastavalt põhikirja artiklile 53, ning Üldkohtu kodukorra artiklist 76 tuleneb, et hagiavalduses tuleb selgelt ja täpselt märkida hagi ese, nõuded ja ülevaade väidetest, et võimaldada kostjal enda kaitseks valmistuda ning Üldkohtul oma kontrolli teostada. Sellest järeldub, et nõuded peavad olema esitatud üheti mõistetavalt, et vältida seda, et Euroopa Kohus teeb otsuse *ultra petita* või jätab mõne väite kohta seisukoha võtmata (vt selle kohta kohtuotsused, 14.12.1962, Meroni *vs*. Ülemamet, 46/59 ja 47/59, EU:C:1962:44, punkt 801; 10.5.2012, komisjon *vs*. Eesti, C-39/10, EU:C:2012:282, punkt 24, ja kohtumäärus, 13.4.2011, Planet *vs*. komisjon, T-320/09, EU:T:2011:172, punkt 22).

32 Nõue, mille hageja käesolevas asjas esitas ja mille kohaselt Üldkohtul tuleks „võtta mis tahes muu vajalikuks peetav meede“ ilmselgelt ei vasta eelmises punktis meelde tuletatud nõudmistele. Seega on see vastuvõetamatu.

Sisulised küsimused

33 Hageja põhjendab esitatud tühistamishagi kahe väitega. Esiteks on tema väitel sisuliselt rikutud direktiivi 2006/42 artiklit 20, sest komisjon võttis vaidlustatud otsuse vastu niisuguse menetluse tulemusel, mis rikkus nimetatud artikli sätteid, mille eesmärk oli tagada huvitatud isikute kaitseõigused. Teiseks on väidetavalt samuti rikutud sama direktiivi artikli 5 lõiget 1, artikli 6 lõiget 1, artiklit 7 ja artiklit 11, mis sisaldavad sätteid, mille eesmärk on võimaldada masinatootjatel põhjendada

oma toodete vastavust direktiivis sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele ning muudele nõuetele ning seega neid tooteid liidus vabalt turustada ning võimaldada ametivõimudel teatavail tingimustel võtta kaitsemeetmeid.

Direktiivi 2006/42 artikli 20 rikkumist käsitlev väide

34 Direktiivi 2006/42 artiklis 20 on sätestatud järgmist:

„Iga käesoleva direktiivi kohaselt võetud meedet, mis piirab käesoleva direktiiviga hõlmatud masina turulelaskmist ja/või kasutuselevõtmist, tuleb üksikasjalikult põhjendada. Sellisest meetmest teatatakse viivitamata asjaomasele poolele, kellele teatatakse samas ka kõnealuses liikmesriigis kehtivate õigusaktide alusel talle võimaldatavatest õiguskaitsevahenditest ja tähtaegadest, mida selliste õiguskaitsevahendite suhtes kohaldatakse.“

35 Hageja väidab sellega seoses, et talle ei teatatud Läti ametivõimude otsusest, millega vaidlusalune niiduk turult kõrvaldati ja keelati selle turulelaskmine ning mille alusel komisjon võttis vastu vaidlustatud otsuse. Läti Vabariigi esitatud menetlusse astuja seisukohtadest ilmneb samuti hageja väitel, et enne komisjoni poole pöördumist ei olnud vastu võetud ühtegi siduvat lõpplikku otsust. Komisjon kinnitas seega olematu otsuse ja seetõttu on ka vaidlustatud otsus õigusvastane. Sellest tulenevalt ei ole direktiivi 2006/42 artiklis 20 sätestatust üldse kinni peetud. Konkreetsemalt ei olnud Lätis eksisteerinud edasikaebevõimalusi ära näidatud ja arvestades eespool esitatut, ei olnud neid võimalik ka kasutada. Nagu ilmneb seisukohtadest, mille komisjon kostja vastuses esitas, rahuldus ta üksnes Läti ametvõimude saadetud teatisvormi pelga ülelugemisega, kontrollides vaid formaalselt väidet, et Läti ametivõimud teavitasid Läti edasimüüjat ja tootjat vaidlusaluse niiduki osas võetud meetmetest. Kõnesoleval teatisvormil esitatud andmed on väidetavalt mitmetimõistetavad või isegi ebatäpsed või vastuolus Läti valitsuse menetlusse astuja seisukohtades esitatud väidetega eelkõige osas, mis puudutab edasimüüja suhtes võetud meedet ja tootja teavitamist sellest ning lisaks ei ole need meetme laadi puudutavas osas vastavuses sellega, mida märkis komisjon vaidlustatud otsuses. Nimelt on viimati nimetatud otsuses väidetavalt juttu üksnes turulelaskmise keelust, mitte turult kõrvaldamisest, mida aga mainib teatisvorm.

36 Komisjoni hinnangul ei puuduta väide vaidlustatud otsust, vaid Läti ametivõimude võetud meedet. Väide on vastuvõetamatu. Teise võimalusena väidab komisjon, et liikmesriigi initsiatiivil käivitatavat kaitsemehhanismi käsitleva direktiivi 2006/42 artikli 11 kohaldamise raames ei ole ta kohustatud kontrollima siseriiklike meetmete õiguspärasust kõigis aspektides, mida tuleb teha siseriiklikul kohtul, vaid ta peab kontrollima, kas need meetmed on sisuliselt põhjendatud või mitte. Komisjon viitab sellega seoses 15. juuli 2005. aasta kohtuotsusele CSF *vs.* komisjon (T-337/13, EU:T:2015:502, punkt 100). Komisjon lisab, et hageja ei maininud komisjoni poole pöördudes, et tal oli olnud menetluslikke probleeme siseriiklike ametivõimudega. Kui vaidlustatud otsuses on mainitud üksnes turulelaskmise keeldu, mitte turult kõrvaldamist, siis on see nii seetõttu, et hageja võttis ise turult kõrvaldamise meetmed, millest Läti ametivõimud 28. augustil 2014 teatasid, ning seetõttu, et otsusega sooviti keelata kõnealuse masina võimalik uus turulelaskmine liidu mis tahes liikmesriigis.

37 Läti valitsus omalt poolt väidab, et Läti ametivõimud järgisid siseriiklikku menetlust ja et oma 19. märtsi 2014. aasta kirjas, mida on käsitletud eespool punktis 11, põhjendasid nad oma seisukohta ja teatasid piiravast meetmest. Nad ei võtnud siiski lõplikku meedet, mille peale saanuks esitada edasikaebuse liikmesriigi kohtusse, sest nad ootasid, kas komisjon kinnitab nende seisukohta direktiivi 2006/42 artikli 11 rakendamisel või mitte.

38 Esmalt tuleb tunnistada, et vastupidi komisjoni poolt esimese võimalusena väidetule on kõnesolev väide suunatud vaidlustatud otsuse vastu, mitte Läti ametivõimude võetud meetme vastu, ehkki see väide tugineb küll kriitikale nende ametivõimude toimingute aadressil. Kõnesolev väide on esitatud osana hagist vaidlustatud otsuse peale ja see seisneb komisjonile suunatud etteheites, et viimane rikkus

direktiivi 2006/42 artiklit 20, kui ta tunnistas õigustatuks siseriikliku meetme, mis on võetud seda artiklit rikkudes. Järelikult ei saa kõnealust väidet tunnistada vastuvõetamatuks ega pidada esmapilgul ka toimetuks, nagu komisjon kohtuistungil väitis.

39 Mis puudutab väite sisu, siis selles osas tuleb meelde tuletada 15. juuli 2015. aasta kohtuotsuses CSF *vs.* komisjon (T-337/13, EU:T:2015:502, punkt 100) otsustatut, mida mainis komisjon ja mille kohaselt komisjon ei ole niisuguse otsuse nagu vaidlustatud otsus vastuvõtmisel, mis tugineb direktiivi 2006/42 artikli 11 lõikele 3, kohustatud kontrollima selles artiklis ette nähtud kaitseklausli käivitamisega päädivate siseriiklike meetmete õiguspärasust kõigis aspektides. Direktiivi artiklis 20, mida hageja väitel on rikutud, on selles osas sõnaselgelt räägitud „kõnealuses liikmesriigis kehtivate õigusaktide alusel talle võimaldatavatest õiguskaitsevahenditest“, mis tähendab esiteks, et artiklis on silmas peetud direktiivi alusel võetud siseriiklikke meetmeid ja teiseks, et nende kontrollimise ülesanne on siseriiklikel kohtutel. Kõnealune artikkel ei tekita seega komisjonile kohustusi.

40 Direktiivi 2006/42 artikli 11 lõike 3 rakendamise raames on komisjoni esmane ülesanne kontrollida, kas talle liikmesriigi poolt teatavaks tehtud vajalikud meetmed on õiguslikult ja faktiliselt põhjendatud, et vältida olukorda, kus masin võib seada ohtu inimeste tervise või ohutuse, nagu tuleneb sama artikli lõikest 1, või, kui see on asjakohane, koduloomad või vara või, kui see on asjakohane, keskkonna (kohtuotsus, 15.7.2015, CSF *vs.* komisjon, T-337/13, EU:T:2015:502, punkt 101). Vastuseks argumendile, mille hageja esitas kohtustungil, tuleb rõhutada, et analüüs, mis eespool viidatud kohtuotsuses esitati seoses liikmesriigi ametivõimude väitega, et rikutud oli võrdse kohtlemise põhimõtet, on siiski samavõrra asjassepuutuv käesolevas kohtuasjas, milles on väidetud, et liikmesriigi ametivõimud rikkusid direktiivi sätet. Nimelt on mõlemas kohtuasjas vaatluse all siseriiklike ametivõimude poolsed võimalikud liidu õiguse põhimõtete või normide rikkumised, mille kontrollimiseks on pädevad liikmesriigi kohtud.

41 Seega ei saa nõustuda hageja väidetega, mille kohaselt komisjon olevat rikkunud direktiivi 2006/42 artiklit 20, kui ta kiitis heaks siseriikliku meetme, mis oli võetud seda artiklit rikkudes.

42 Vastuseks hageja argumendile, mis käsitleb Läti valitsuse poolt menetluse käigus esitatud asjaolusid ja mille kohaselt sisuliselt ei saanud komisjon ilma direktiivi 2006/42 artiklit 20 rikkumata kiita heaks mittesiduvat või isegi olematut siseriiklikku otsust, tuleb täpsustada, et millegagi ei ole vastuolus, kui „vajalikud meetmed“, mille liikmesriik on vastavalt direktiivi artiklis 11 sätestatud kaitseklauslile kohustatud võtma ja komisjonile teatavaks tegema, võetakse mitte ühepoolsete või mitte otseselt siduvate meetmete vormis. Kui niisugused meetmed kõnesoleva kaitseklausli kohaldamisalasse ei kuuluks, võiks selle ulatus oluliselt kitseneda, sest ei komisjon ega ka muu liikmesriik, kui see, kes on teatava masinaga seonduva riski tuvastanud, ei saa selle kohta teavet, kui masina tootja või tema volitatud esindaja või edasimüüja on võtnud vabatahtlikud meetmed või oma tegevuse ise mittesiduvate meetmetega kooskõlla viinud. Käesolevas asjas toimunu taoline teavitamine asjaolust, et edasimüüja võttis pärast siseriiklike ametivõimude tehtud toiminguid vabatahtlikult meetmed toote turult kõrvaldamiseks ning turulelaskmise tõkestamiseks, kujutab endast vajalikust meetmest teatamist, mille kohta komisjon võib teha otsuse direktiivi 2006/42 artikli 11 lõike 3 alusel.

43 Eeltoodust tuleneb, et väide, mille kohaselt komisjon rikkus direktiivi 2006/42 artiklit 20, tuleb põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Väide, et rikuti direktiivi 2006/42 artikli 5 lõiget 1, artikli 6 lõiget 1, artiklit 7 ja artiklit 11

44 Direktiivi 2006/42 sätete hulgas, millele hageja tugineb, on artikli 5 lõige 1, milles on ette nähtud, et enne masina turulelaskmist ja/või kasutuselevõtmist peab tootja või tema volitatud esindaja muu hulgas tagama, et see vastaks direktiivi I lisas kehtestatud asjakohastele olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, viima läbi asjakohased vastavushindamise menetlused, koostama EÜ-vastavusdeklaratsiooni ning kandma tootele CE-märgise. Artikli 6 lõikes 1 on sätestatud, et

liikmesriigid ei keela, piira ega takista käesolevale direktiivile vastava masina turulelaskmist ja/või kasutuselevõtmist oma territooriumil. Artiklis 7 on muu hulgas ette nähtud, et liikmesriigid peavad CE-märgisega ja EÜ-vastavusdeklaratsiooniga varustatud masinat käesoleva direktiivi sätetele vastavaks, ning et eeldatakse, et harmoneeritud standardi (mille kohta on avaldatud viited Euroopa Liidu Teatajas) kohaselt toodetud masin vastab nimetatud harmoneeritud standardiga kaetud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Olgu meenutatud, et harmoneeritud standard ise on määratletud artiklis 2 kui „mittesiduv tehniline spetsifikatsioon, mille on komisjoni volituse alusel Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 1998. aasta direktiivis 98/34/EÜ, millega nähakse ette tehnilistest standarditest ja eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord (EÜT L 1998, L 204, lk 37; ELT eriväljaanne 13/20, lk 337), sätestatud menetluse kohaselt vastu võtnud standardiorganisatsioon, nimelt Euroopa Standardikomitee (CEN), Euroopa Elektrotehnika Standardikomitee (CENELEC) või Euroopa Telekommunikatsiooni Standardiinstituut (ETSI)“. Direktiivi 2006/42 artiklis 11, mille sisu on osaliselt ära toodud eespool punktis 16, on määratletud kaitseklausli rakendamise tingimused.

45 Sisuliselt leiab hageja, et eeltoodud sätteid rikub asjaolu, et komisjon keeldus pärast siseriiklike ametivõimude vastavat keeldumist tunnistamast, et 1. septembrile 2013 eelnenud turulelaskmise või kasutuselevõtmise jaoks võib vaidlusaluse niiduki vastavust direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele eeldada, lähtuvalt niiduki vastavusest harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006.

46 Kuna erinevate asjassepuutuvate tekstide ajalise kohaldatavuse küsimus on käesoleva väite ja poolte vastavate argumentide hindamisel oluline, tuleb meelde tuletada järgmisi kuupäevi:

— alates 1993. aastast: esimese „masinate direktiivi“ ja sellesse tehtud muudatuste kohaldamine, millest koosvõetuna sündis direktiiv 98/37;

— 9. juuni 2006: direktiivi 2006/42 avaldamine Euroopa Liidu Teatajas;

— 6. november 2007: harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 esmakordne avaldamine Euroopa Liidu Teatajas;

— 28. märts 2009: harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 viimane avaldamine Euroopa Liidu Teatajas;

— 29. detsember 2009: direktiivi 98/37 kehtetuks tunnistamine ja direktiivi 2006/42 ülevõtmise meetmete jõustumise päev;

— 8. aprill 2011: harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2010 esmakordne avaldamine Euroopa Liidu Teatajas;

— 3. september 2012: vaidlusaluse niiduki CE-märgistus, mille aluseks on viide harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006;

— 1. september 2013: harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 tühistamiskuupäev, mille kehtestas Cenelec.

47 Kohtuistungil väitis komisjon esmalt, et hageja väide ei ole tulemuslik. Vaidlustatud otsusega on nimelt keelatud vaidlusaluse niiduki igasugune turulelaskmine kogu liidus ja on selge, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal 2015. aasta juunis ei vastanud masin direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, hoolimata sellest, kas kuni 31. augustini 2013 võis tema suhtes rakendada eeldust, et ta vastab neile nõuetele tulenevalt asjaolust, et ta vastab harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006.

48 Hageja tuletab omalt poolt meelde, et viide standardile, mis asendas harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 „kõndimisel eesjuhitavate elektritoiteliste muruniidukite“ osas, st harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010 avaldati Euroopa Liidu Teatajas 8. aprillil 2011, ilma et komisjon oleks sellest avaldamisest puudutatud harmoneeritud standardite pealkirjade ja viidete tabeli asjassepuutuvas lahtris märkinud ära kuupäeva, mil asendatud standardiga antud vastavuseeldus kehtivuse kaotab. Neil tingimustel tuleb viidata tabeli vastavas tulbas sisalduvale märkusele 1, milles on kirjas, et „tavaliselt on kuupäevaks, mil asendatava standardi vastavuseeldus kehtivuse kaotab, Euroopa standardiorganisatsiooni kehtestatud tühistamiskuupäev („dow“)“, ning et „kõnealuste standardite kasutajate tähelepanu juhitakse siiski asjaolule, et teatavatel erandjuhtudel võib olla ka teisiti“. Ent harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 tühistamiskuupäev on 1. september 2013, nagu nähtub mitmest standardiorganisatsiooni dokumendist ja harmoneeritud standardist EN 60335-2-77:2010 endast.

49 Hageja lisab, et ajavahemikul 8. aprill 2011 kuni 31. august 2013 võisid harmoneeritud standardi EN 60335-2-77 kaks versiooni, st 2006. ja 2010. aasta oma, võimaldada eeldada, et neis silmas peetud masinad vastavad direktiivis 2006/42 sätestatud tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Niisugune kattumise periood, mis vastas lisaks ajavahemikule, mille jooksul uue harmoneeritud standardiga kooskõlas mitte olevaid siseriiklikke norme võis veel jõus hoida, oli hädavajalik, et masinatootjatel oleks aega kohandada oma tooteid ja vajaduse korral ka tootmisprotsesse ja -vahendeid uues standardis sätestatuga ja et neil oleks aega ära müüa masinad, mis vastavad asendatud normile. Ei ole võimalik endale ette kujutada olukorda, kus alates 8. aprillist 2011, st harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2010 avaldamiskuupäevast alates ei saaks üleöö enam toota ega turustada harmoneeritud standardit EN 60335-2-77:2006 arvestades loodud masinaid ja tuleks toota ja turustada tooteid, mis on vastavuses mitteametliku standardiga, sest tegemist on paar päeva varem harmoneeritud standardiga.

50 Hageja möönab, et erandlikel põhjustel võib komisjon kuupäevaks, mil varasema harmoneeritud standardi vastavuseeldus kehtivuse kaotab, kinnitada tühistamiskuupäevast varasema või hilisema kuupäeva, ent sellisel juhul tuleb komisjonil see täpselt ära märkida Euroopa Liidu Teatajas harmoneeritud standardi uue versiooni kohta avaldatud sobivas tulbas, mida käesoleval juhul ei tehtud.

51 Hageja tugineb oma väidete toetuseks eelkõige kahele komisjoni avalikule dokumendile: „Masinadirektiivi 2006/42/EÜ kohaldamise juhend – 2. väljaanne, juuni 2010“ (§ 161 „Tehnika tase“) ja „Sinine raamat ELi tooteeeskirjade rakendamise kohta – 2014“ (punkt 4.1.2.6, „Harmoneeritud standardite ülevaatamine“).

52 Kuivõrd väidetes, mille komisjon enda kaitseks esitab, eeldatakse, et ajavahemikul 29. detsember 2009 kuni 8. aprill 2011 ei olnud olemas ühtegi standardit, mis annaks „kõndimisel eesjuhitavate elektritoiteliste muruniidukite“ jaoks direktiivi 2006/42 olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastamise eelduse, rõhutab hageja, et niisuguste masinate tootjatel ei olnud nendele nõuetele vastavuse tõendamiseks muud valikut kui jätkata tuginemist kõige hiljutisemale avaldatud standardile, st standardile EN 60335-2-77:2006, seda enam, et see standard oli üle võetud siseriiklikesse õiguskordadesse, muu hulgas hageja koduriigi Itaalia õiguskorda, ja et siseriiklikud ülevõtmisnormid võisid jääda kehtima kuni tühistamiskuupäevani, mis on märgitud uues standardis. Harmoneeritud standardit EN 60335-2-77:2006 üle võtvate normide kehtimajäämine 8. aprillile 2011 järgneval ajavahemikul kuni turult kõrvaldamise kuupäevani näitab, et endiselt oli võimalik tugineda selle standardi sätetele, ehkki tootjad võisid tugineda ka uuele harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010.

53 Komisjon, keda toetab Läti valitsus, esitab hageja argumentidele vastuväited juhuks, kui kõnesolevat väidet hinnatakse sisuliselt. Komisjon väidab, et direktiiviga 2006/42 asendati direktiiv 98/37 ja et liikmesriikidel tuli kooskõlas direktiivi 2006/42 artikliga 26 kohaldada uue direktiivi sätteid alates 29. detsembrist 2009, st kuupäevast, mil kaotas kehtivuse direktiiv 98/37. Harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2006 loodi aga üksnes selleks, et pakkuda võimalus tugineda direktiivis 98/37

sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavuse eeldusele. See ei oleks kunagi lubanud niisuguse eelduse loomist vastavuse kohta direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. See selgitab, miks Euroopa Liidu Teatajas avaldatud viited harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010, mis kõik seonduvad direktiivi 2006/42 kohaste harmoneeritud standarditega, ja eriti 8. aprillil avaldatu, kus kõnesolevat standardit esimest korda mainitakse, ei sisalda asendatud standardite tulbas viidet harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006. Seega ei puutu käesoleval juhul asjasse teises tulbas avaldatud 1. märkus kuupäeva kohta, mil kaotas kehtivuse asendatud standardi vastavuseeldus, millele hageja tugineb, et kaitsta oma väidet, et ta võis viidata harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006 kuni sellele standardile määratud tühistamiskuupäevani. Üldiselt ei ole standardiorganisatsiooni väidetel tühistamiskuupäeva kohta mingit kaalu selle kindlakstegemisel, kas harmoneeritud standardi järgimine võib pakkuda eelduse olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavuse kohta, kui komisjon ei ole vastavat kuupäeva ära märkinud harmoneeritud standardeid puudutavates avaldatud aktides.

54 Komisjon toob esile, et seega on „kõndimisel eesjuhitavate elektritoiteliste muruniidukite“ tootjate jaoks eksisteerinud kolm erinevat ajavahemikku, mis puudutab selle tõendamist, et nende tooted vastavad järjestikustes asjassepuutuvates direktiivides sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Kuni 28. detsembrini 2009, mis oli direktiivi 98/37 kohaldamise viimane päev, võisid tootjad tugineda harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006, et saaks eeldada nende toodete vastavust nimetatud direktiivis sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Ajavahemikul alates 29. detsembrist 2009 kuni 8. aprillini 2011 oli direktiiv 2006/42 asendanud direktiivi 98/37, aga kuna Euroopa Liidu Teatajas ei olnud veel avaldatud direktiivi 2006/42 alusel „kõndimisel eesjuhitavate elektritoiteliste muruniidukite“ suhtes kohaldatavat harmoneeritud standardit, tuli tootjatel tõendada oma masinate vastavust direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele muude alternatiivsete vahenditega, mitte viitega harmoneeritud standardile, vaid muu hulgas viitega toote tehnilisele toimikule, muudele standarditele ja tehnilistele kirjeldustele, nt siseriiklikele normidele, Euroopa või rahvusvahelistele harmoneerimata standarditele või tootja tehnilistele kirjeldustele. Alates 8. aprillist 2011 võisid tootjad kasutada eeldust direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavuse kohta, kui nad viitasid harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010. Seega ei olnud kõnealuse niiduki EÜ-vastavusdeklaratsioonis, mis koostati septembris 2012, võimalik viidata harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006, et kinnitada direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavuse eeldust. Ka ei saanud niisugust vastavuseeldust kasutada 2013. aastal selle standardi kohaselt toodetud kauba puhul.

55 Esmalt tuleb käsitleda komisjoni poolt kohtuistungil esitatud argumenti, mille kohaselt ei ole hageja teine tühistamisnõue tulemuslik, sest vaidlustatud otsus keelab kõnealuse niiduki igasuguse turulelaskmise alates selle otsuse avaldamisest 2015. aasta juunis, st ajavahemikul, mis on hilisem kui väites käsitletu, mis puudutab osaliselt aastaid 2012 ja 2013.

56 Selle argumendiga ei saa nõustuda.

57 Vaatlusalune väide on tõepoolest esitatud otsuse vastu, mis kinnitas siseriiklike ametivõimude hinnangut 2012. aastal või enne 1. septembrit 2013 turule lastud masina kohta, mille kohaselt ei vastanud see masin direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, sest see ei vastanud harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010, samas kui tootja tugines nende nõuete vastavuse eeldusele sel alusel, et masin vastab standardile EN 60335-2-77:2006. Järelikult ei saa kõnesolev väide, mis on otseselt suunatud selle hinnangu vaidlustamisele, olla tulemusetu, kui seda peetakse põhjendatuks. Teise võimalusena võib lisada, et hoolimata hageja kinnitusest, et ta on vabatahtlikult vaidlusaluse niiduki turult kõrvaldanud ja selle turulelaskmise tõkestanud, oli hagejal olemas ja säilis põhjendatud huvi vaidlustatud otsuse vaidlustamiseks, sest vaidlusalune hinnang viib vältimatult maine kahjustamiseni, arvestades eelkõige vaidlusaluse niiduki kaubamärgi üldtuntust ja seda, et otsusest lähtuvalt olid Rootsi ametivõimud juba märkinud, et seda masinat ei või enam kasutada. Hagejal on põhjendatud huvi ka ulatuses, milles vaidlustatud otsuse võimalik tühistamine võimaldab vältida väidetava õigusvastasuse kordumist (vt selle kohta analoogia alusel kohtuotsused,

19.9.1985, Hoogovens Groep *vs*. komisjon, 172/83 ja 226/83, EU:C:1985:355, punkt 19, 28.5.2013, Abdulrahim *vs*. nõukogu ja komisjon, C-239/12 P, EU:C:2013:331, punktid 61–83 ja seal viidatud kohtupraktika).

58 Mis järgmiseks puudutab kõnesoleva väite sisulist käsitlust, siis olgu sissejuhatavalt meelde tuletatud, et viide harmoneeritud standardile on vaid üks tootjal olevatest võimalustest tõendada, et tema masinad vastavad asjassepuutuvas direktiivis sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Nii direktiivi 98/37 artiklis 8 ja V ning VI lisas kui ka direktiivi 2006/42 artiklis 12 ja VII, VIII, IX ning X lisas on nimelt ette nähtud vastavushindamise menetlused, mis ei rajane tingimata harmoneeritud standarditel, mille kohta on avaldatud viited.

59 Käesolevas asjas aga rajab komisjon esiteks oma järelduse, et puudub vastavus direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, üksnes tõdemusele, et vaidlusalune niiduk ei vasta harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010, nagu nähtub vaidlustatud otsusest ja eespool punktis 18 mainitud kirjast. Teisalt ei proovinud hageja ei Läti ametivõimude juhitud menetluses ega komisjonis toimunud menetluses tõendada vaidlusaluse niiduki vastavust direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele muud moodi kui viitega harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006. Seega tuleb kontrollida, kas viimati nimetatud harmoneeritud standard, millele vaidlusalune niiduk vastas – tõsiasi, mida ei ole vaidlustanud ei komisjon ega Läti ametivõimud – võis tekitada niiduki osas eelduse, et see vastab direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele alates 3. septembrist 2012, mil koostati vaidlusaluse niiduki EÜ-vastavusdeklaratsioon, kuni 31. augustini 2013, mil niiduki tootmine hageja väitel lõppes.

60 Nagu on märgitud eespool punktis 44, siis vastavalt direktiivi 2006/42 artiklile 7 ja täpsemalt selle artikli lõigetele 2 ja 3 annab asjaolu, et harmoneeritud standardi kohta on avaldatud viide Euroopa Liidu Teatajas, sellele standardile õigusliku väärtuse, mis lubab masinatootjatel või nende volitatud esindajatel kasutada oma toodetud ja niisugusele standardile vastava masina puhul eeldust, et see vastab nimetatud direktiivis sätestatud asjakohastele olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, mida vastav avaldatud harmoneeritud standard hõlmab. Teise võimalusena võib täheldada, et kui siseriikliku standardiga oli harmoneeritud standard üle võetud, toimis sisuliselt sama mehhanism direktiivi 98/37 kehtivusajal: selle direktiivi artikli 5 lõike 2 esimeses lõigus oli sätestatud, et „[k]ui siseriiklik standard, mis on üle võtnud ühtlustatud standardi, mille kohta käiv viide on avaldatud Euroopa Ühenduste Teatajas, ja mis reguleerib üht või enamat olulist ohutusnõuet, eeldatakse, et kooskõlas kõnealuse standardiga konstrueeritud masinad või ohutusseadised vastavad asjakohastele olulistele nõuetele“. Järelikult, nagu on öelnud kohtujurist Campos Sánchez-Bordona kohtuasjas James Elliott Construction (C-613/14, EU:C:2016:63) esitatud ettepaneku punktis 54, millele komisjon kohtuistungil viitas, on harmoneeritud standardite avaldamist käsitlevad otsused õigusaktid, mille peale saab esitada tühistamishagi (vt selle kohta kohtuotsus, 27.10.2016, James Elliott Construction, C-613/14, EU:C:2016:821, punktid 38–43). Üldkohus täpsustas 25. mai 2004. aasta kohtumääruses Schmoldt jt *vs*. komisjon (T-264/03, EU:T:2004:157, punktid 91–94), et tegemist on üldaktidega. Üldkohus järeldab sellest, et niisuguste avaldatud aktide suhtes kohaldatakse sama korda, mis liidu institutsioonide üldaktide suhtes.

61 Olgu märgitud, et direktiivi 2006/42 artiklis 7 on piiranguteta silmas peetud harmoneeritud standardeid, mille kohta on avaldatud viited Euroopa Liidu Teatajas, piiramata sätte ulatust ega sisu nende harmoneeritud standarditega, mis on avaldatud lähtuvalt just sellest direktiivist. Nimetatud säte ei luba seega asuda seisukohale, et direktiivist 98/37 lähtudes avaldatud viited harmoneeritud standarditele kaotasid vaikimisi kehtivuse üheaegselt selle direktiiviga. Sellest järeldub, et harmoneeritud standardid, mille kohta avaldati viited lähtuvalt direktiivist 98/37, kuuluvad direktiivi 2006/42 artikli 7 kohaldamisalasse, sest otsust, st Euroopa Liidu Teatajas viite avaldamist, mis annab standardile õigusliku väärtuse, mis omakorda lubab eeldada vastavust asjassepuutuva masina turulelaskmise või kasutuselevõtu ajal kehtivas direktiivis sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, ei ole sõnaselgelt kehtetuks tunnistatud. Niisugune tõlgendus on kooskõlas direktiivi 2006/42 artikli 25 teises lõigus sätestatuga, mis ütleb järgmist: „[k]ehtetuks tunnistatud direktiivile

[98/37] tehtud viiteid käsitatakse viidetena käesolevale direktiivile ja neid tuleks lugeda XII lisas esitatud vastavustabeli kohaselt“. Nende sätete eesmärk on üldiselt vältida olukorda, kus õigusakte või sätteid, mille rakendamine oli algselt seotud direktiivi 98/37 sätetega, ei saa üksnes direktiivi 98/37 kehtetuks tunnistamise tõttu ja asendamise tõttu direktiiviga 2006/42, enam kohaldada, ja seega vältida vastaval juhul lünga tekkimist õiguses (vt selle kohta analoogia alusel kohtuotsus, 16.10.2003, Iirimaa *vs.* komisjon, C-339/00, EU:C:2003:545, punktid 35–39). Kõnesoleval juhtumil nähtub direktiivi 2006/42 XII lisa tabelist, et omavahel on vastavuses direktiivi 98/37 artikli 5 lõike 2 esimene lõik ja direktiivi 2006/42 artikli 7 lõiked 2 ja 3 – sätted, mille alusel on Euroopa Liidu Teatajas järjestikku avaldatud viiteid harmoneeritud standardite kohta.

62 Käesoleval juhtumil on seega küsimuse all see, kas viite avaldamine harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 kohta, mida komisjon esialgu tegi direktiivi 98/37 alusel (esimene avaldamine 6. novembril 2007 (ELT 2007, C 254, lk 52), viimane avaldamine 28. märtsil 2009 (ELT 2009, C 74, lk 55)), mis kehtis, nagu eespool öeldud, direktiivi 2006/42 artikli 7 alusel jooksvalt kuni kehtetuks tunnistamiseni, tunnistati sõnaselgelt kehtetuks kas enne käesolevas asjas vaidluse all olevat perioodi või selle jooksul, st enne 3. septembrit 2012 (vaidlusaluse niiduki EÜ-vastavusdeklaratsiooni kuupäev) või ajavahemikul sellest kuupäevast kuni 31. augustini 2013 (kuupäev, mil hageja väitel lõpetati vaidlusaluse niiduki tootmine). Võib meelde tuletada, et poolte vahel ei ole vaidlust selles, et kõnesolev avaldamine ei olnud igal juhul enam kehtiv, et pakkuda direktiivis 2006/42 sätestatud tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavuse eeldust alates 1. septembrist 2013 turulelastavatele või kasutuselevõetavatele masinatele, sest nagu hageja väidab, on siis jõudnud kätte kõnesoleva harmoneeritud standardi tühistamiskuupäev, mis on kehtestatud järgnevas standardi versioonis EN 60335-2-77:2010.

63 Kui üldakt ei ole vaikimisi kehtivust kaotanud seetõttu, et ta on vastuolus normihierarhias kõrgemal tasandil paikneva hilisema sättega ja kui selle üldakti avaldamisel ei ole märgitud ära akti piiratud kehtivusaega, ei saa see kehtivust kaotada muidu kui tulenevalt pädeva asutuse uuest otsusest, mis on omakorda avaldatud. Olgu sellega seoses meenutatud, et õiguskindluse põhimõte, mis on liidu õiguse üldpõhimõtete seas, nõuab, et liidu õigustloovad ja täidesaatvad aktid oleksid selged ja täpsed, ning konkreetsemalt, et nende kohaldamine oleks õigussubjektide jaoks ootuspärane (vt selle kohta kohtuotsused, 9.7.1981, Gondrand ja Garancini, 169/80, EU:C:1981:171, punkt 17, ja 22.2.1984, Kloppenburg, 70/83, EU:C:1984:71, punkt 11). Täpsemalt, nagu otsustati 21. oktoobri 1997. aasta kohtuotsuses Deutsche Bahn *vs.* komisjon (T-229/94, EU:T:1997:155, punkt 113), on õiguspärase ootuse põhimõtte eesmärk tagada liidu õiguse alla kuuluvate olukordade ja õigussuhete ootuspärasus. Selleks on väga oluline, et liidu institutsioonid austaksid oma niisuguste aktide puutumatust, mille nad on vastu võtnud ja mis mõjutavad õigussubjektide õiguslikku ja varalist olukorda – see tähendab, et institutsioonid võivad nimetatud akte muuta ainult kooskõlas pädevus- ja menetlusnormidega.

64 Käesoleval juhtumil ei sisalda järjestikused Euroopa Liidu Teatajas avaldatud viited harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006 iga vastavalt avaldatud viite kehtivuse lõppemise kuupäeva, ehkki avaldamine leidis aset pärast direktiivi 2006/42 vastuvõtmist. Ühestki järgnevast harmoneeritud standardite viidete avaldamisest uue direktiivi alusel ega muust komisjoni avaldatud dokumendist ei tulene juhiseid seoses sellega, millal kaotavad kehtivuse avaldatud viited harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006, kui ei tule just lähtuda avaldamisi kajastavates tabelites olevast märkusest nr 1 tulbas „Asendatud standardi vastavuseelduse lõppemise kuupäev“, mis sisaldab viiteid harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010. Meeldetuletuseks: selles märkuses on kirjas, et „tavaliselt on kuupäevaks, mil asendatava standardi vastavuseeldus kehtivuse kaotab, Euroopa standardiorganisatsiooni kehtestatud tühistamiskuupäev („dow“)“, kuid „kõnealuste standardite kasutajate tähelepanu juhitakse asjaolule, et teatavatel erandjuhtudel võib olla ka teisiti“. Nagu sai aga märgitud eespool punktis 10, märkis Euroopa standardiorganisatsioon Cenelec harmoneeritud standardis EN 60335-2-77:2010, et asendatud harmoneeritud standardi EN 60335-2-77:2006 tühistamiskuupäev on 1. september 2013 ja sellest tulenevalt lõppes nimetatud standardi kohta avaldatud viite kehtivus sel kuupäeval. Niisugustel asjaoludel võis vaidlusaluse niiduki vastavus

harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006 vastupidi komisjoni ja Läti valitsuse väidetele tekitada kuni 31. augustini 2013 k.a toimuva turulelaskmise või kasutuselevõtu jaoks eelduse, et see masin vastab direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele.

65 Lisaks võib märkida, et komisjoni kaitstav seisukoht läheb vastuollu kahe järjestikuse direktiiviga, st direktiividega 98/37 ja 2006/42 kehtestatud süsteemi üldise ülesehitusega, millega sooviti panna kogu liidu territooriumil kehtima tõhus mehhanism, mis seob komisjoni volitusega standardiorganisatsioonid ja võimaldab tootjatel ja nende volitatud esindajatel järgida olulisi tervisekaitse- ja ohutusnõudeid nende turustatavate masinate osas, raamistikus, mis pakub neile teatavat kindlust ja lihtsustab turulelaskmist kõigis liikmesriikides ning mis pakub ka avalikkusele arvestatavaid tagatisi. Ilma et see oleks tootja või tema volitatud esindaja jaoks ainus võimalus tõendada nende nõuete järgimist, võimaldab vastavus niisuguse organisatsiooni vastu võetud standardile, mille viide on avaldatud Euroopa Liidu Teatajas, neil selges menetluses saada asjaomase toote jaoks vastavuseeldus selle harmoneeritud standardiga kaetud olulistele nõuetele vastamise kohta. Nii direktiivi 98/37 artikkel 5 kui ka direktiivi 2006/42 artikkel 7 sisaldavad sellega seoses sätteid, mis annavad olulise koha avaldatud harmoneeritud standarditele vastavuse mehhanismile. Viimati nimetatud artikkel isegi tugevdab seda, kuna selles ei ole enam omavahel seotud võimalus viidata harmoneeritud standardile, et eelnimetatud vastavuseeldust kasutada, ning asjaolu, kas on olemas vastavat standardit „üle võtvad“ siseriiklikud standardid.

66 Komisjoni tees, mille kohaselt kõigil algselt direktiivi 98/37 alusel vastu võetud harmoneeritud standarditel puudub toime selleks, et anda direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastamise eeldus, vähendab vägagi oluliselt nende harmoneeritud standardite hulka, mida on võimalik kasutada nimetatud direktiivi kohaldamisaja alguses ja seega kahjustab niisugune lähenemine süsteemi tõhusust. Viimane, 2009. aasta märtsis Euroopa Liidu Teatajas avaldatud „direktiivi [98/37] alusel harmoneeritud standardite pealkirjad ja viited“ koosneb 57 leheküljest (ELT 2009, C 74, lk 4), samas kui 2009. aasta septembris direktiivi 2006/42 alusel avaldatud vastav publikatsioon on vaid 26-leheküljeline (ELT 2009, C 214, lk 1) ning teine analoogne publikatsioon, mis avaldati 29. detsembril 2009, just enne direktiivi 2006/42 ülevõtmismeetmete rakendamist, koosneb vaid 37 leheküljest (ELT 2009, C 309, lk 29). Teades, et niisuguse publikatsiooni ühel leheküljel on loetletud keskmiselt kümme harmoneeritud standardit, viiks komisjoni seisukoht selleni, et direktiivi 2006/42 sätete konkreetse rakendamise ajal 2009. aasta detsembri lõpus on tootjatel direktiivi 98/37 kohaldamisaja lõpuga võrreldes 200 harmoneeritud standardit vähem, mille alusel neil on võimalik näidata, et saab eeldada nende kauba uues direktiivis sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastavust – niisugune olukord läheb vastuollu kahe järjestikuse direktiiviga harmoneeritud standarditele vastavuse süsteemile antud olulise rolliga. Olgu öeldud, et tuli ära oodata 2011. aasta avaldamine (ELT 2011, C 110, lk 1), et kahe direktiivi osas avaldatud harmoneeritud standardite viidete hulk ühtlustuks.

67 Kahe järjestikuse direktiiviga, st direktiividega 98/37 ja 2006/42 loodud süsteemi kahjustamine tuleb ilmselgelt välja komisjoni esile toodud kolmes perioodis, millest on juttu eespool punktis 54 ja mis viib olukorrani, kus teatud tüüpi masin, mis aastaid kuulus mõne avaldatud harmoneeritud standardi alla, jääb „harmoneeritud standardita“ arvestatava ajavahemiku jooksul (kõndimisel eesjuhitavate elektritoiteliste muruniidukite puhul umbes 15 kuud), enne kui ta saab uue avaldatud harmoneeritud standardi. Tõsi, komisjoni tõlgendus ei tekita õiguses lünka, sest tootjatel ja nende volitatud esindajatel on selle tõendamiseks, et masin, mida nad turustada soovivad, vastab asjakohases direktiivis sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, muid võimalusi kui tuginemine harmoneeritud standardile, mille kohta on viited avaldatud. Tuleb siiski tõdeda, et nimetatud muud võimalused on vähem lihtsad. Järelikult ei aita komisjoni seisukoht vähemasti teatava ajavahemiku jooksul kaasa sellele, et lihtsustada kaupade vaba liikumist siseturul, tagades samas kasutajate tervise ja ohutuse kõrgetasemelise kaitse, nagu nõuab direktiivi 2006/42 õiguslik alus, milleks on ELTL artikkel 114.

68 Nagu komisjon kohtuistungil toonitas, vastab tõele, et mitmes eri aspektis on direktiivis 2006/42 sätestatud olulised tervisekaitse- ja ohutusnõuded rangemad kui direktiivis 98/37 sätestatud, aga sellisel juhtumil peaks komisjon soodustama seda, et uue direktiiviga reguleeritud teatud tüüpi masinate või muude seadmete jaoks võetaks kiiresti vastu uus harmoneeritud standard, mis võimaldab tagada vastavuse uutele nõuetele ja näidata konkreetsetel juhtudel vajaduse korral ära, et direktiivi 98/37 alusel avaldatud harmoneeritud standard ei võimalda pakkuda vastavuseeldust uutele nõuetele vastamise kohta. Direktiivi 2006/42 artiklis 10 on lisaks ette nähtud „harmoneeritud standardi vaidlustamise menetlus“, mille võib algatada liikmesriik või komisjon ja mis võib muu hulgas puudutada Euroopa Liidu Teatajas sisalduva asjassepuutuva harmoneeritud standardi viite piirangutega säilitamist või tagasivõtmist. Niisugusel juhul oleks komisjonil siiski tulnud märkida direktiivi 2006/42 alusel avaldatud harmoneeritud standardite pealkirjade ja viidete tabeli tulbas „Asendatud standardi vastavuseelduse lõpukuupäev“ ära muu tühistamiskuupäev, kui harmoniseeritud standard tõepoolest asendati või juhul, kui seda standardit ei ole veel avaldatud, siis märkida Euroopa Liidu Teatajas muul asjakohasel viisil ära see, et asjaomase harmoneeritud standardi kohta avaldatud viited on kaotanud kehtivuse. Nagu on märgitud eespool punktis 64, viitab asjaolu, et direktiivi 2006/42 alusel avaldatud harmoneeritud standardite pealkirjade ja viidete tabelis või muus vormis puudub spetsiifiline märkus, hoopis sellele, et nagu tuleneb tulbas „Asendatud standardi vastavuseelduse lõpukuupäev“ ära toodud märkusest nr 1, vastab see lõppkuupäev standardiorganisatsiooni määratud tühistamiskuupäevale. On võimalik täheldada, et masinadirektiivi arengud – esimene versioon oli nõukogu 14. juuni 1989. aasta direktiiv 89/392/EMÜ masinaid käsitlevate liikmesriikide õigusnormide ühtlustamise kohta (EÜT 1989, L 183, lk 9) – ei ole viinud varasemate direktiivi versioonide kehtivusajal avaldatu tühistamiseni ka siis, kui varasemad versioonid või nende olulised lisad on kehtivuse kaotanud (vt nt EÜT 2000, C 252, lk 5).

69 Viimaseks tuleb meelde tuletada, et vastavus harmoneeritud standardile, mille kohta on viide avaldatud direktiivi 98/37 alusel direktiivi 2006/42 kohaldamise ajal ja enne olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele vastamise eelduse lõpukuupäeva, pakub nimelt üksnes eelduse nendele nõuetele vastamise kohta. Kui liikmesriik ja seejärel komisjon oleksid leidnud, et niisuguse harmoneeritud standardiga kooskõlas olev masin ei vasta siiski direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, ei oleks see takistanud rakendamast direktiivi artiklis 11 ette nähtud kaitseklauslit, ehkki neile oleks langenud nendele nõuetele mittevastavuse tõendamiskoormus.

70 Eelnevalt esitatust tuleneb, et hageja on sisuliselt õigesti väitnud, et kõnealuse niiduki suhtes kehtis eeldus, et see vastab direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele alates 3. septembrist 2012, mil koostati niiduki EÜ-vastavusdeklaratsioon, kuni 31. augustini 2013, mil hageja väitel selle niiduki tootmine lõppes. Harmoneeritud standard EN 60335-2-77:2006, millele vastavust ei ole vaidlusaluse niiduki osas vaidlustatud, võis sellele niidukile nende kuupäevade vahelisel ajal turulelaskmiseks või kasutuselevõtuks kehtivalt anda eelduse, et niiduk vastab direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, kuivõrd – ehkki viide selle standardi kohta oli avaldatud direktiivi 98/37 alusel – see jäi kehtima ka direktiivi 2006/42 alusel, sest komisjon ei olnud Euroopa Liidu Teatajas avaldanud vastupidist märget; kehtis see kuni tühistamiskuupäevani, mille kehtestas standardiorganisatsioon, kui ta võttis vastu järgmise harmoneeritud standardi, st kuni 1. septembrini 2013.

71 Lükates hageja vastava seisukoha tagasi, rikkus komisjon seega õigusnormi. Vaidlustatud otsus ei rajanenud, nagu nähtub eespool punktist 59, direktiivis 2006/42 sätestatud olulistele tervisekaitse- ja ohutusnõuetele mittevastavuse konkreetsel tõendamisel, vaid üksnes asjaomase niiduki mittevastamisel harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2010, samas kui tema vastamine harmoneeritud standardile EN 60335-2-77:2006 andis talle asjassepuutuval ajavahemikul endiselt neile nõuetele vastavuse eelduse ja seega tuleb nõustuda hageja teise väitega ja vaidlustatud otsus tühistada.

Kohtukulud

72 Vastavalt kodukorra artikli 134 lõikele 1 on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on käesoleva kohtuvaidluse kaotanud ja vastaspool on kohtukulude hüvitamist nõudnud, tuleb kohtukulud, sh ajutiste meetmete kohaldamise menetluses kantud kohtukulud, välja mõista komisjonilt.

73 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1 kannavad menetlusse astunud liikmesriigid oma kohtukulud ise. Läti Vabariik kannab seega oma kohtukulud ise.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (teine koda)

otsustab:

1. **Tühistada komisjoni 10. juuni 2015. aasta rakendusotsus (EL) 2015/902 Läti võetud meetme kohta keelata GGP Italy spa toodetud muruniiduki turule laskmine kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2006/42/EÜ.**

2. **Jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata.**

3. **Mõista Global Garden Products Italy SpA (GGP Italy) kohtukulud nii käesolevas menetluses kui ka ajutiste meetmete kohaldamise menetluses välja Euroopa Komisjonilt, kes ühtlasi kannab ka enda kohtukulud.**

4. **Jätta Läti Vabariigi kohtukulud tema enda kanda.**

Gervasoni Madise Csehi

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 26. jaanuaril 2017 Luxembourgis.

Allkirjad